

Prob. 2.º ex mysterio Incarnationis. Juxta fidem catholicam, Verbum assumpsit naturam humanam, singularem seu individuam, perfectam et completam in ratione naturæ, et tamen non assumpsit subsistentiam humanam; ergo personalitas, ac proinde subsistentia, realiter distinguitur a natura *personata* aut subsistente. Si enim subsistentia et natura sunt omnino unum et idem secundum rem, qui assumit unum, assumit et aliud secundum rem: ergo si Verbum assumpsit naturam humanam, assumpsit quoque subsistentiam humanam secundum rem.

Nullus itaque philosophus catholicus inficiari potest hujusmodi realem distinctionem inter naturam et subsistentiam. Quod vero attinet ad naturam hujus distinctionis, probabilius habemus, subsistentiam ab essentia, non tamquam *res a re*, sed potius tamquam *modus a re* distingui; tum quia, ut diximus, est modus substantialis naturæ; tum quia ex natura substantiali necessario profluit, ita ut ab ea sejungi nequeat nisi per Dei omnipotentiam, idque ejusdem vices supplendo.

THESIS 2.^a

Subsistentia non in mera negatione, sed in entitate vel actualitate positiva consistit.

Prob. Subsistentia, ex dictis, perficit naturam substantialem, eam reddendo unde quaque completam, in se sistentem et terminatam, ita ut possit ex se et per se existere et operari; atqui hæc omnia exprimunt in suo conceptu realem entitatem ac positivam perfectionem, nisi velimus dicere, quod pura negatio seu nihilum perficit et completatur naturam, eamque reddit independentem et incommunicabilem quoad esse et operari; ergo...

Adde his, hanc thesim haberi posse tanquam corollarium præcedentis. Quandoquidem, si subsistentia consistit in mera negatione seu carentia unionis cum altero ente, jam proprie dici nequit, suppositum seu subsistentiam realiter distingui a natura, quoniam negatio in seipsa nihil est, seu nullam

entitatem includit: ergo, juxta hanc hypothesim, natura subsistens *solum* discriminatur a natura non subsistente per *nihilum*, seu per rem, quæ in seipsa nihil est: ergo realiter revera non distinguuntur; nulla quippe *realis* differentia adstrui potest inter duas res vel naturas, quarum una nullam realitatem positivam seu perfectionem habet præter aliam. Ergo, qui inficiantur, subsistentiam esse perfectionem seu entitatem positivam, inficiari quoque coguntur, subsistentiam a natura realiter distingui, nec facile est videre, qua ratione Incarnationem Verbi exponere valeant. Etenim, si subsistentia vel personalitas nullam realitatem positivam affert naturæ, capi vix potest quid significetur, dum dicitur, Verbum assumpsisse naturam humanam singularem et individuam, non tamen personam humanam.

SOLVUNTUR OBJECTIONES

Obj. 1.º Persona humana idem est ac homo singularis; statim quippe ac concipimus hominem singularem, concipimus personam humanam; atqui homo individuus nullam realitatem positivam addit propriæ naturæ *singularitati*; ergo...

Resp. Dist. maj. Persona humana idem est ac homo singularis, si *homo singularis* sumatur pro natura singulari in se ipsa sistente, terminata et ulterius incommunicabili, conc.; si sumatur præcise pro natura humana individuata, neg. Hæc vox *homo*, sicut et *Petrus*, concrete significant, ac proinde ex se, non solam naturam individuam vel singularem, sed naturam *incommunicabilem*, in se sistentem et terminatam ad operandum proprie significant. Itaque, absolute loquendo, veritatem non continet hæc locutio: *persona humana idem est ac humanitas individuata*, nam in Christo existit humanitas individuata, non tamen persona humana. Solum ergo verificatur hæc locutio, quatenus personalitas humana consequitur ac comitatur naturaliter et necessario naturam humanam individuam, ita ut ex vi naturæ, et

præcisive ab omnipotentia Dei, ubicumque ac eodem instanti, in quo ponatur, ponitur cum subsistentia vel personalitate, quæ ex natura ipsa necessario pullulat, nisi divinitus impediatur.

Obj. 2.º Subsistentia concipitur advenire naturæ jam existenti simpliciter; ergo si distinguitur realiter ab ipsa natura, erit quid accidentale. Prob. cons. Quidquid simpliciter existentem advenit, accidens est; ergo...

Resp. 1.º Non de esse philosophos et theologos asserentes subsistentiam, naturæ ordine, priorem esse existentia, quæ est ultima rei actualis, naturam completam præsupponens.

Resp. 2.º dist. ant. Subsistentia, etc., quasi naturam perficiens ac complens *in linea substantiæ*, conc.; quasi naturam perficiens *in linea entis*, sicut perficit et complet existentia, neg. Quantumvis enim natura existens supponatur, ac proinde completa in ratione entis actualis, adhuc tamen incompleta et imperfecta erit qua *substantia*, donec in se sistens, adæquate per se operans, ac incommunicabilis concipiatur; quod quidem ipsi congruit per subsistentiam. Quod si accidens sumatur, non pro physico, sed pro accidente prædicabili seu logico, subsistentia accidens potest appellari, quatenus ipsa, sicut et existentia, principia essentialia naturæ specificæ non ingrediuntur.

Obj. 3.º D. Thomas docet, subsistentiam non distingui realiter in angelis a natura, siquidem expresse habet de angelis ¹, «unde in eis non differt suppositum et natura;» atqui eadem est ratio de aliis naturis; ergo...

Resp. neg. maj. Nisi enim apertam contradictionem in eo agnoscamus, fateri oportet, apud D. Thomam, suppositum et naturam in solo Deo, identificari, ut pluries expressis terminis docet, ac inter alia, dum scribit ²: «In Deo est omnino idem suppositum et natura: in angelo autem non est omnino idem, quia aliquid accidit ei præter id, quod est

¹ *Sum. Theol.*, 1.^a p., q. 5.^a, art. 3.º

² *Quodl.*, 2.º, art. 4.º

de ratione suæ speciei; quia et ipsum esse angeli est præter ejus essentiam seu naturam, et alia quædam ei accidunt quæ omnino pertinent ad suppositum, non autem ad naturam.» Itaque in laudato loco sermonem habet de supposito minus proprie dicto, quod est individuum.

SCHOLIUM.

Nota est opinio Locke agentis, personalitatem humanam in conscientia cogitationis esse repositam, ita ut identitas personæ ex identitate conscientiæ internæ dependeat. In qua sane refellenda sententia immorati non sumus, quia ex absurdis ipsis, quæ ex eadem consequuntur, satis superque refellitur. Et quidem, ut reliqua prætermittam: 1.º hæc sententia circulo vitioso continetur; eatenus quippe scimus et conscii sumus, præteritos actus et functiones ad *nos ipsos* attinere, quatenus nostram identitatem experimur ope conscientiæ, ita ut *identitas* subjecti cogitantis necessario præsupponatur *identitati* conscientiæ; 2.º ex ea sententia consequitur 3.º eos, qui delirio aut amentia tenentur, puerosque ante rationis usum personam amittere, dum amittunt conscientiam præteritorum actuum: deinde, personam imminui et continuo mutari, tum quoad eos, qui somno indulgent, tum universim quoad cunctos homines; quandoquidem experimur, conscientiam et memoriam præteritorum actuum minui, augeri, continuo immutari, ac penitus amitti quoad aliqua. Nisi ergo velimus dicere, quod persona in homine minuitur, augetur ac continuo mutatur, opinionem Locke tamquam commentum rejiciemus.

ARTICULUS SECUNDUS.

De principiis cognitionis entis.

Diximus in Logica, prima principia cognitionis dici eas propositiones, quarum veritas, perceptis terminis, perspicue

percipitur. Et quoniam hujusmodi propositiones plures existunt, quæri solet, utrum inter eas aliqua sit primatum tenens. Pro cujus recta intelligentia ac solutione, quædam sunt Prænotanda:

1.º Propositiones et judicia, vel continent veritatem *singularem*, ut hæc *nunc pluit*, vel veritatem *universalem analyticam*, dum prædicatum in notione subjecti continetur, ut hæc: *corpus est extensum*; vel *universalem syntheticam*, in qua prædicatum extra notionem subjecti continetur, ut hæc: *quædam corpora sunt fluida*, in qua prædicatum subjecto tribuimus, non ex ipsa analysi subjecti, sed ex experientia.

2.º Dum quæritur, num existat aliquod *primum* principium cognitionis, id triplici sensu accipi potest: 1.º *pro principio transcendentali veritatis*, seu pro veritate aliqua, ex qua reliquæ omnes enascantur et proficiunt, vel etiam sine qua intellecta et admissa, nullam aliam veritatem cognoscere possit homo; 2.º pro veritate seu *principio primo demonstrationis*, ita ut sit aliquod principium, per quod ad veritatem revocari possit directe vel indirecte ille, qui alias veritates inficiatur; 3.º *pro principio præsuppositionis*, hoc est, pro aliqua veritate, quæ, implicite saltem, includatur in aliis judiciis nostri intellectus, et quæ contineat primum iudicium ab intellectu efformatum.

3.º Certum prorsus est apud omnes, qui pantheismo non adherent, nullum in nobis existere principium *primum* prioris generis, quoniam solus Deus, utpote veritas prima, universalis et transcendentalis, omnes alias veritates in se continet et exprimit, eo ipso quod continet et exprimit omne ens, cum sit ipsum esse subsistens. Quæstio ergo devolvitur ac determinationem principii, tunc *demonstrationis*, tunc *præsuppositionis*. Qua in re non uno ore loquuntur philosophi, quibusdam pro principio evidentiam, aliis pro principio seu effato Cartesii decertantibus. Sed antequam nostram sententiam proferamus, refellere oportet Kant, qui, præter judicia a nobis supra memorata, alia commentus est.

4.º Itaque philosophus iste, præter judicia, in quibus præ-

dicatum subjecto tribuitur ratione experientiæ et non quia in ejus notione includatur, quæque, apud ipsum, judicia *synthetica a posteriori* audiunt, alia admittit *judicia synthetica a priori*, in quibus prædicatum nec ex notione et analysi subjecti enascitur, nec per experientiam ipsi tribuitur, sed ex ipsa ratione, quæ sponte sua et veluti instinctive fertur ad attribuendum tale prædicatum subjecto, non quod objectivam realitatem hujus convenientiæ pervideat, sed quia ad id fertur ex formis quibusdam ipsi menti inhærentibus. Exemplum facit in principio causalitatis: *quidquid fit, causam habet*, quod vocatur *syntheticum*, quia prædicatum in notione subjecti non continetur, juxta ejus sententiam, sed est quid ipsi extraneum; *a priori* tamen, quia convenientia prædicati cum subjecto per experientiam non habetur, quoniam hujus propositionis veritas necessaria est et universalis, omnem superans experientiam. Quibus prælibatis, sit

THESIS I.^a

Judicia synthetica a priori, ad sensum Kant, sunt prorsus rejicienda.

Prob. Illa judicia sunt rejicienda, quæ ad scepticismum et idealismum ducunt; atqui sic se habent judicia synthetica a priori, quæ tuetur Kant; ergo... Prob. maj. Judicia, in quibus assensus præbetur, absque eo, quod intellectus motivum objectivum assensus pervideat, ita ut intellectus rei assentiatur, non quia vel per evidentiam, vel conscientiam, vel experientiam videt, *rem ita se habere*, sed quia ex seipsa inclinatur et fertur ad assensum præstandum, ad scepticismum et idealismum ducunt; atqui sic se habet mens in judiciis syntheticis a priori, ex ipsomet Kant; siquidem ipse statuit, mentem in hujusmodi judiciis assentiri vel dissentiri ex seipsa, quasi necessaria vi tracta, absque eo, quod percipiat, prædicatum contineri in notione subjecti, aut subjecto tribui propter testimonium cujuscumque experientiæ; ergo...

Et re quidem vera, doctrinam hujusmodi Kant admitte-

re idem est ac admittere, regulam et mensuram veritatis judiciorum nostrorum esse ipsam nostram mentem, non vero objecto ipsa percepta et cognita; ex quo ulterius necessario consequitur, cognitiones nostras exprimere, non quid *res sint*, sed quid nobis *videantur*, vel potius, mentem nostram esse rationem sufficientem et causam nexus inter prædicatum et subjectum, ac exinde veritatis rerum; quod certe pantheismo quoque viam sternit¹.

THESIS 2.^a

Primum principium, tum demonstrationis, tum præsuppositionis, est principium contradictionis.

Prob. 1.^a pars. Illud est primum principium *demonstrationis*, ex quo, semel admissio, ad veritatem revocari potest, saltem indirecte et mediate, qui alia principia negaverit; atqui sic se habet principium contradictionis; ergo... Prob. min. 1.º experientia ipsa, qua videmus, in omni argumentatione et controversia, ultimum terminum esse ad principium contradictionis; semper enim ac de aliquo disceptatur, si non directe, at saltem indirecte vel per explicationem terminorum, ultimo devenire oportet ad principium contradictionis, et donec ad ipsum perveniamus, superest sermoni et controversiæ locus; 2.º quia ipsummet Cartesii effatum, quod ex propria natura a principio contradictionis maxime distare videtur, indirecta et declarativa ratione ab illo pendet et ad illud revocatur. Si enim supponamus, quemquam negare illud effatum, ei dici potest: «dum negas, *te cogitare*, simul dicis sive affirmas, *te cogitare*, atque idcirco adversaris principio contradictionis, quod admittis ut verum; namque

¹ Nihil ergo mirum, si Fichte, theoriam kantianam evolvens, ad pantheismum idealistam devenerit, dum statuit, omnia quæ sunt, si quæ realiter sunt, ipsumque Deum, cuncta originem ducere ex infinita activitate ipsius mentis nostræ, sive ex *eo ego puro*.

ex una parte negas, te cogitare; ex alia parte adstruis cogitationem in te, dum *dicis* vel *scis*, te non cogitare; siquidem, qui *scit* et affirmat, se non cogitare, jam cogitat, quia *dicere*, *scire*, vel *affirmare* aliquid, non fit sine cogitatione: ergo dum inficiaris hoc effatum: *ego cogito*, simul cogitas et non cogitas.» Ergo principium contradictionis ejus naturæ est, ut, si semel ut verum admittatur, cunctæ aliæ veritates per ipsum *demonstrari* possint demonstratione, vel directa, vel indirecta, vel perfecta, vel imperfecta.

Prob. 2.^a pars. Illud est primum principium *præsuppositionis*, quod constat ideis seu notionibus universalissimis et clarissimis, quæque simul in quavis alia notione necessario imbibuntur ac præsupponuntur; atqui sic se habet principium contradictionis, cujus elementa constituuntur per notionem entis simul cum his, quæ ex eadem immediate profluunt. Hæc porro notio non solum universalissima et omnium clarissima existit, sed aliis conceptibus seu notionibus necessario præsupponitur ac in eis imbibitur; ergo...

Sicut ergo primum, quod de re qualibet concipimus, est ratio *entis*, nec ullam realitatem determinatam in re apprehendimus, quin præsupponatur in ipsa notio entis, ita similiter *primum*, quod de re *judicamus*, est quod non possit simul esse et non esse; quod proinde iudicium præsupponitur, et implicite imbibitur et continetur in quovis alio iudicio. Aptissime igitur ac scite D. Thomas ait¹: «Illud, quod primo cadit in apprehensione, est ens, cujus intellectus (conceptus) includitur in omnibus, quæ quis apprehendit. Et ideo primum principium indemonstrabile est, quod non est simul affirmare et negare, quod fundatur supra rationem entis et non entis, et super hoc principio omnia alia fundantur.» Nempe, quoad ordinem *demonstrationis* et *præsuppositionis*, ita ut principium hocce haberi debeat tanquam formula universalis et ultima in ordine demonstrativo, et si-

¹ *Sum. Theol.*, 1.^a, 2.^a, q. 94, art. 2.º

mul tanquam formula universalis et *prima* in ordine iudiciorum, quæ humana ratio efformat.

Corollarium:

Ergo nec Cartesii effatum, nec cartesianorum principium vulgatum: «quidquid continetur in idea clara et distincta alicujus rei, potest de illa affirmari,» rationem habent primi principii demonstrationis et præsuppositionis. Siquidem, præter allatas probationes pro contradictionis principio, effatum Cartesii necessario præsupponit notionem entis, sine qua nec cogitatio, nec ejus subjectum concipiuntur, ac proinde, virtualiter saltem et implicite, includit et præsupponit cognitionem et veritatem principii contradictionis. Quod vero attinet ad principium cartesianorum, in primis, eadem argumentatione ac præcedens refellitur; deinde, cum versetur circa ipsam evidentiam, qua res cognoscimus, per actum reflexum intellectus efformatur, ac proinde, nulla ratione *primum* dici potest; siquidem iudicium reflexum necessario præsupponit iudicium *directum*.

SOLVUNTUR OBJECTIONES.

Obj. 1.º cum Kant adversus primam thesim. Propositio exprimens principium causalitatis continet iudicium syntheticum: atqui non est syntheticum a *posteriori*, quia relatio necessaria inter prædicatum et subjectum non ex sola experientia habetur; ergo... Prob. maj. Judicia analytica ea sunt, in quibus prædicatum continetur in notione subjecti; atqui id locum non habet in principio causalitatis, notio enim *causæ* non continetur in notione effectus; ergo...

Resp. neg. maj. Ad prob., neg. min. Etenim eo ipso, quod principium causalitatis habet pro subjecto notionem effectus¹, iudicium analyticum evadit; quoniam *effectus*,

¹ Sunt, qui principium causalitatis: *quidquid fit, causam habet, vel aliis terminis: non datur effectus sine causa*, confundunt cum principio *rationis sufficientis*; *quidquid est, rationem sufficientem*

reduplicative qua effectus, nec concipi potest, quin simul concipiatur ejus nexus et dependentia a causa, quamvis bene possit concipi in seipso et præcise sub ratione entis. Sic possum considerare hunc effectum, ex. gr., pomum quod est in hac arbore, quatenus est quoddam ens ab aliis distinctum, nihil cogitando de ejusdem productione et causa, sub quo respectu non includit notionem causæ. Sed tamen, si considero pomum, quatenus de novo incipit esse, vel quatenus *fit*, quod est ipsum considerare sub ratione *effectus*, necessarium nexum habet cum notione causæ; ac proinde, in principio causalitatis prædicatum subjecto tribuitur per ejusdem analysim, et non ex synthesisi, quasi superaddendo subjecto aliquid ipsi extraneum. Unde distingui etiam potest Min. prob. Notio causæ non continetur in notione effectus, *qua effectus*, neg.; sub ratione *entis* præcise, conc.

Obj. 2.º cum Kant. Judicia mathematica, quæ communiter ut analytica habentur, revera sunt synthetica a priori; ergo... Prob. ant. Iudicium, quod continetur propositione hac: $7 + 5 = 12$, non est syntheticum a posteriori, quia experientiam necessitate sua absoluta superat; nec etiam analyticum, quia ad dignoscendum, duodenarium numerum ex septenario et quinario coalescere, ad signa externa, v. g., ad digitos, vel puncta, confugere cogimur, atque proinde, non per analysim subjecti prædicatum in ipso reperimus.

Resp. neg. ant. Ad prob., neg. min. Siquidem, præfatam propositionem iudicium analyticum revera continere et exprimere, ex eo aperte constat, quod prædicatum 12 non solum continetur, sed identificatur cum subjecto $7 + 5$. Quod vero ad hoc detegendum confugimus interdum ad externa signa, hoc minime officit ad hoc, quod vere et realiter duo-

sui habet. Sed perperam: non enim omnia, quæ sunt, etiam efficiuntur; Deus enim existit et sibi ipsi est *ratio sufficiens* existendi, sed non efficitur, nec est causa sui ipsius. Unde notio et principium rationis sufficientis latius patent quam notio et principium causalitatis.

denarios in septenario et quinario simul sumptis contineatur; quod sane sufficit pro judicio analytico constituendo. Quinimmo, eatenus per signa externa agnoscere possumus nexum prædicati cum subjecto in allato exemplo ¹, quia revera in illo continetur; si enim minime duodenarius numerus in septenario et quinario contineretur, nunquam prædicatum affirmare possemus de subjecto, etiam signa externa adhibendo.

Obj. contra 2.^{am} thesim. Propositio, quæ continet principium contradictionis, est negativa; ergo hocce principium nequit esse primum. Prob. cons. Propositio negativa posterior est affirmativa, quia omnis negatio fundatur in aliqua affirmatione; ergo...

Resp. dist. antec. Est negativa *improprie et voce tenuis*, conc.; *perfecte quoad sensum*, neg. Hoc namque principium, si ejus sensus, potius quam verba, inspiciatur, affirmationem negationi quodammodo admixtam continet; facit enim hunc sensum: *Ea, quæ sunt, quatenus sunt, non possunt simul non esse*. Unde ejusdem elementum præcipuum est notio positiva entis, cui immediate opponitur notio *non entis*, e quibus immediate exurgit principium contradictionis. Sed

Instabis: Ex concessis, principium contradictionis involvit quamdam negationem, quamvis affirmationi adjunctam: ergo necessario præsupponit aliquam affirmationem priorem.

Resp. dist. cons. Præsupponit aliquam affirmationem

¹ Ad rem apposite Rosmini: "Que nous avons besoin d'un signe extérieur pour obtenir le nombre 12 par la somme de 7 et de 5, cela ne prouve pas que le concept de 12 n'est point compris dans le concept de la somme de ces deux nombres: bien plus, cela prouve qu'il y est certainement compris, car autrement nous ne pourrions le déduire même à l'aide de signes, lesquels n'ajoutent rien au concept, mais nous servent uniquement à reconnaître la même chose sous deux formes ou deux expressions différentes.", *Nouvel Essai sur l'orig. des idées*, sect. 4.^a, c. III, art. 22. Vid. quoque Balmes, *Fil. Fund.*, lib. 1.º, c. XXIX.

priorem, *sed inclusam in eodem principio contradictionis*, conc.; *extra ipsum positam, vel ab ipso distinctam*, neg.

Urgebis: Principium identitatis affirmationem puram includit et exprimit; atqui hoc principium est extra principium contradictionis; ergo...

Resp. 1.º Nego suppositum majoris. Quod namque principium identitatis vocatur, nempe: *quod est, est*, revera et proprie non est principium cognitionis complexum, de quo hic loquimur, sed potius incomplexum, cum nihil aliud contineat aut exprimat præter simplicem perceptionem identitatis unius et ejusdem rei. Quod si quis acrius contendat, principium hocce verum judicium continere et exprimere.

Resp. 2.º Neg. min. Siquidem, propositio ista si judicium continet, hoc judicium ejus est naturæ, ut sit quasi conditio generalis afficiens quodlibet judicium analyticum, non vero ita, quod ex se constituat principium speciale et ab aliis distinctum; perceptio namque identitatis, quæ hac propositione exprimitur, est conditio vel modus concomitans omne judicium analyticum.

SCHOLIUM.

Rosmini, qui judicia synthetica a priori Kant refellit, admittit simul judicia quædam, quæ maximam affinitatem cum judiciis kantianis obtinent. Docet quippe ille, esse in nobis quædam judicia *primitiva* (juxta Rosmini, hujusmodi judicia præcedunt ipsam simplicem perceptionem, qua rerum ideas seu conceptus efformamus), quibus efformantur, quatenus mens nostra corpori, dum sensationem in nobis producit, applicat ideam entis indeterminati sive existentis in genere, quam ideam mens in seipsa naturaliter præhabet ipsique est innata. Rosmini ergo admittit judicia, in quibus prædicatum tribuitur subjecto, non per analysim ipsius subjecti, nec per experientiam, sed ex forma ipsi rationi humanæ naturaliter